

‘אם כן מרתח רתח, השתא כזית וכזית כללא, כזית למחר בחוץ מיבעיא?!’ – ואם תאמר, כמו כן אילו היה שואל **‘כזית וכזית’** היה יכול לשמוע מכלל תשובתו שאם **ב’כזית למחר בחוץ’** נחשב פרטא, היה לו לרתח, השתא בכזית למחר בחוץ – פרטא, **ב’כזית וכזית’ מיבעיא?!** (ע’ בתוס’ חולין נב. ד”ה סברי). אכן רש”י דייק לכתוב שהריתחא היתה משום שהיה לו לדקדק מכך ששנה לו **‘כזית כזית’** – הא **‘כזית וכזית’** כללא, וכל שכן **ב’כזית למחר בחוץ’**. מה שאין כן בצד ההפוך, הלימוד שלימדו אינו מסייע לריתחא אלא סותרו, וא”כ לא היה אז מקום לריתחא (ברכת הובה; צאן קדשים).

דף לא

‘זיקק כישן’ – נקט לשון הכתוב בתהלים עה, סה. [ולכך שינה מן הביטוי הרווח **‘חזור וניעור’** – כדי שלא נטעה להשוות גידון זה עם השאלה הכללית של **‘מצא מין את מינו וניעור’** – עתוס’] [ריעב”ץ. ומצינו עוד כיו”ב, ביטויים שונים בלשון חכמים הלקוחים מהמקרא].

‘אמר רבא: מנא אמינא לה... הא חזר ועירבן – ראשון הוי’ – תמהו התוס’ מה ענין זה לגידון דידן, הלא כשאמר חצי זית חוץ לזמנו וחצי זית חוץ למקומו, כבר נפסל הקרבן ושוב אינו חוזר ונעשה פיגול. ואילו לענין טומאה הרי לא בטל כח טומאתו אלא שחסר לו כח לטמא, ועתה שנצטרף עמו חצי ביצה שהוא ראשון, מדוע לא ייעשה ראשון.

ויש ליישב לפי המבואר להלן (לז): שפסול הבא על ידי מחשבת פיגול, אי אפשר לו לגרום שלא יחול הפיגול אחר כך. ואף כאן יש לנקוט כלל זה, ואם כן עלינו להניח שהפסול הבא על ידי מחשבת חצי-זית-חוץ-לזמנו, אינו יכול למנוע חלות דין פיגול, אלא רק אין בו כח לפגל משום שלא היה בתחילה שיעור שלם, הלכך כשיצטרף עמו חצי-זית נוסף בחוץ-לזמנו – יחול הפיגול, ממש כדין צירוף אוכלין לטמא (חדושי הגר”ר בעניני ח”ב סז, לג).

בדרך דומה יש בקהלות יעקב (כג) שמחשבת חצי זית חוץ למקומו אין בכחה למנוע את חלות הפיגול כלל, רק משום שמפסקת במחשבות חוץ לזמנו ומונעת את צירופם, הלכך הגידון הוא האם לאחר שחשב על עוד חצי זית חוץ לזמנו, חוזרים ומצטרפים שני החצאים. וע”ע בחזון איש ז, יג.

‘האוכל שנטמא באב הטומאה ושנטמא בולד הטומאה מצטרפין זה עם זה לטמא בקל שבשניהם’ – נחלקו רש”י ותוס’ (כאן ובכמה מקומות) האם אוכל פחות מכביצה מקבל טומאה [מן התורה] אם לאו; שיטת רש”י שמקבל טומאה, הלכך אתה מוצא בפשיטות שני אוכלין טמאים שאין בכל אחד כביצה וצריכים להצטרף לכביצה כדי לטמא אחרים.

[ופשטות הדברים מורה ששיטת רש”י שאוכל פחות מכביצה טמא מדאוריתא, כמו שהביא מברייתא דתורת הכהנים. וכ”כ בפסחים לג: ובסוטה ל: ועוד. וכ”כ הרישב”א (ברכות מט:): בשמו. וי”א שרש”י חזר בו בחולין פב. (עתוס’ שבת צא. ורש”י ותוס’ ב”ק עז: וע”ע לשון רש”י להלן קה: ד”ה צריכה. וכן ע’ ברש”י חולין לד, ובגרסת הרמב”ן שם ברש”י. וכן בחדושי הר”ן שם. וגם ברש”י חולין קיח: ד”ה אין יד מ’ שפחות מכביצה אינו מקבל טומאה. וכן ציין שם הרש”ש לרש”י בדף קיט (ד”ה גורר) ובדף קכח: (ד”ה החותך וע”ש גם ברמב”ן ובמהרש”א) וע’ גם ברש”י בכורות י. ד”ה בכפרים, וברש”ש. וע’ הגהות ר”א לנדא יומא עט.). וכן היא שיטת הרמב”ם (טומאת אוכלין ד, א; פיה”מ ספ”ג דפסחים. וע”ע הל’ טומאת מת טו, ג). וכ”ה במאירי (ברכות מט:). וכן היא שיטת רשב”ם (פסחים קכא. ב”ב פ. וצ”ע בתוס’ ר”י החסיד בברכות מט: בשמו).

ויש סוברים שמן התורה אינו מקבל טומאה אלא בכביצה, ומדרבנן גזרו על פחות, והדרשא שבתורת-כהנים – אסמכתא בעלמא היא (ערש"י פסחים לג: 'אני שמעתי'; רש"י נזיר לו. תוס' שבת צא; פסחים שם; חולין כד: שם קית. נדה יז: בד' ר"ת; רמב"ן חולין לד. ועוד – ע' בכ"ז ובציונים נוספים באנצ. תלמודית כרך כ עמ' רכ).

שיטת התוס' שכאן מדובר שבתחילה כשנטמאו המאכלים היה בהם כביצה ואח"כ נפרד האכל, ועתה נצטרפו שני חצאים. וכתבו שלפי זה אין להוכיח מכאן שאוכל מקבל טומאה בפחות מכביצה. (וכיז"ב כתבו התוס' בשבת צא. פסחים מד. וב"ב יט: וכ"כ הר"ש אהלות יג, ה; בעה"מ ותורי"ד ותרא"ש וחיודשי הר"ן שבת צא).

והרשב"א (בשבת צא). כתב שאף מדרבנן אינו טמא, וכ"כ כמה ראשונים (וע' בעל המאור שם שצדד בזה). ויש שחילקו בין מאכל שמתחילת ברייתו הוא קטן כגון גרגר, שמקבל טומאה, ובין מאכל שאינו כברייתו כגון פת, שאינו נטמא בפחות מכביצה (ע' מאירי שבת שם ועוד).

ולפירוש רש"י בסוגיא בהכרח אין המדובר באופן הזה, כי אם היה בו כביצה בתחילה, מודה רב המנונא היות והיה בתחילתו אוכל כשיעור – חוזר למצבו הראשון. כן פרש רש"י מה שאמרו 'התם איכא שיעורא'. ואולם רבנו תם פרש באופן אחר ולשיטתו אפשר לפרש שמדובר כאן כשהיה בתחילה כשיעור, בעת שנטמא (כן מבואר בתוס'. וע' משל"מ כלים כג; קרן אורה מנחות כד.).

ממוצא הדברים יש ללמוד שלפי הדעות שאין אוכל פחות מכביצה מקבל טומאה הרי הוא טהור לגמרי, וגם אם אחר כך הצטרף עם אוכל אחר שגם הוא נגע בטומאה, והושלם לכביצה [או כגון שטפח ועמד על כביצה] – אינו טמא. שאם לא נאמר כן, לא הוצרך רש"י לחדש שאוכל מקבל טומאה פחות מכביצה, ולא הוצרכו התוס' להעמיד כשהיה בתחילה כביצה (כן הוכיח שער המלך הל' ברכות ו, א לפשוט את ספקו של המשנה-למך – טומאת אוכלין ד, א).

ואולם יש מקום לדחות, שמא רק כאן שכל חתיכה טמאה בדרגת טומאה שונה – אין שני חצאים מצטרפים. ועדיין אפשר שבשתי טומאות שוות, כשנצטרף האוכל לכביצה – חלה עליו הטומאה שקיבל בתחילה, אף כי בעת מגעו היה בפחות מכביצה ולא היה טמא בפועל (יד דוד).

חישב שיאכלוהו כלבים למחר – פיגול, דכתיב ואת איזבל יאכלו הכלבים בחלק יזרעאל' – מכאן המקור למה שאמרו בכ"מ (ע' חולין עא). שנבלה שנסרחה ואינה ראוי לאכילת כלב, פקע שמה ממנה, כי בכלב מצינו לשון 'אכילה' (עפ"י תוס' בכורות כג: ד"ה אחת. וע' בשו"ת ר"י מסלוצק סוס"י לח). והיינו בבשר כמש"כ התוס' כאן, אבל בשאר מאכלים פשוט בהרבה מקראות שהבהמה אוכלתם ודאי נחשבים 'אוכל'. ויש לציין שמצינו בעוף לשון אכילה בבשר – 'אכל העוף את בשרך'. ולפי"ז לכאורה המודד הוא לאו דוקא כלב אלא גם אם העוף אוכלם שמו עליו.

'אלא מעתה חישב שתאכלוהו אש למחר... הכי נמי דפיגול...' – אף על פי שחשב דבר אמיתי, שהרי לכשינתר למחר הלא דינו באכילת האש משום 'נותר' – אעפ"י"כ הריזה פיגול הפוסל, כיון שמחמת העבירה שיניח למחר יעשה 'נותר'. [תדע, שהרי כל מחשבת פיגול באכילת מזבח הלא אילו באמת יעלה למזבח חוץ לזמנו – הדין הוא שלא ירד ודינו בהקטרת האש, נמצא שלא חשב דבר שאינו נכון ואעפ"י"כ חייבה תורה על מחשבה זו כיון שהקטרה זו נעשית מחמת העבירה שהעלה על המזבח לאחר הזמן] (עפ"י מקדש דוד לג. ע"ש בישוב הקושיא מסוגית הגמרא להלן פז: וע' בסגנון אחר בקהלות יעקב כג, ג).

(ע"ב) 'בעי רבא: חישב לאכול כזית ביתר מכדי אכילת פרס, מהו, לאכילת גבוה מדמינן ליה או

לאכילת הדיוט מדמינן ליה – יש מי שרצה להוכיח מכאן שמצות אכילת קדשים אינה מתקיימת אלא בתוך שהות כדי אכילת פרס [דלא כמי שרצה לחדש שבאכילת קדשים יוצא גם בששהה יותר כי הגדרת המצוה שהקדשים ייאכלו, ולא מעשה האדם] – שאם כן, אפילו לפי הצד 'לאכילת הדיוט מדמינן ליה' – יצטרף, שהרי לענין אכילת קדשים נחשבת 'אכילה' אפילו ביותר מכדי אכילת פרס (ע' בשו"ת דובב מישרים ח"א מח).

ויתכן לומר שזה שאין צורך בכדי אכילת פרס, זהו רק כשבאמת מקיים מצות אכילת קדשים, אבל כאן שמדובר במחשבת פיגול, צריך שיתקיים דין 'אכילה' לפי אותה מחשבה, והלא מחשבתו היא על אכילת איסור של 'חוץ לזמנו', ועל כן יש לדון את מחשבתו כפי אותם גדרים שהיינו דנים אילו מחשבתו היתה יוצאת אל הפועל, ולא לפי הגדרות אכילת קדשים שיש מצוה באכילתם. [סברא כיו"ב כתובה בחדושי הגר"ז – כלפי מה שמשמע מכאן שאין מחשבת פיגול אלא כשחשב שיאכל לגמרי ע"י האש, ולא די בשהוצתה ברובו, הגם שלענין דין הקטרה די בכך. ע"ש].

– לכאורה נראה, לפי מה שהוכיח אביי שאכילת שני בני אדם מצטרפים, הוא הדין לשתי אכילות נפרדות של אותו אדם שכל אחת חצי זית – שהרי אין זה גרוע יותר משני בני אדם שאין שום צירוף לאכילתם.

ומזה מובן מקור לדברי הרמב"ם שפסק שאכילה ביותר מכדי אכילת פרס מצטרפת, הגם שדחו את ראיית אביי דלהלן. אך כיון שאביי הוכיח שבמחשבה על שני בני אדם – מצטרף, ממילא נפשט גם ספק זה. וכן נראה ממה שנקטו לעיל כדבר פשוט שאילו הקטרה קרויה 'אכילה', יש לצרף חצי זית של אכילת אדם עם חצי זית של אכילת מזבח. וכן גם לפי המסקנא, כשחשב על 'אכילת' האש – מצטרף עם אכילת אדם. וכן מחשבת אכילת כלבים מצטרפת עם אכילת אדם (כן פסק הרמב"ם בהל' פסוה"מ יד, י) – מכל זה מבואר שנקטו בפשיטות שמצטרפים אכילות שכל אחת פחותה מזוית, הגם שאין להן שום צירוף במציאות. (ע"ע בסברות אלו ועוד, בשפ"א ובהדושי הגר"ז).

ואולם עדיין הסוגיא אינה מיושבת, כי לפי זה היה לאביי לפשוט ספקו של רבא ביתר מכדי אכילת פרס ממתניתין דלאכול ולאכול דומיא דהקטרה מצטרפים. ומכך שלא פשט מוכח שצירוף אכילות של שנים עדיף מאכילה אטית של אחד. ומכאן יש להביא סיעתא לדברי המשנ"ב (רעא סקע"ג ובשעה"צ) ששתית שני אנשים מצטרפת בכדי אכילת פרס. ותמהו על סברתו, מה מקום לצרף שתיה של שנים בשיעור 'כדי אכילת פרס' (ע' אפיקי ים ח"ב ב ועוד). ואמנם י"ל שמכאן מקור נאמן לכך, שצירוף שני בני אדם בתוך כדי אכילת פרס עדיף מאדם אחד ששוהה יותר (עפ"י הרח"ג צמבליטס. 'מוריה' אדר תשנ"ו [רמא-רמב] עמ' קיח).

ובקהלות יעקב (כג, ב) צדד לומר שאכילה אטית של אדם אחד גרעה מאכילת שני בני אדם כיון שלא אכל כדרך אכילה [ואמנם אילו אוכל חצי זית בקצב רגיל ומפסיק, ולאחר זמן אוכל חצי זית, לא גרע מאכילת שני בני אדם, אבל הספק שבגמרא מדבר באופן שאכל שלא כדרך]. ואולם בסוף דבריו נשאר ב'צריך עיון'.

זוהא הקטרה ביותר מכדי אכילת פרס היא? – דלמא בהיסק גדול – יש לעיין מה הראיה, הלא הקטרה דרכה בכך להישרף לאט אבל אכילה אין דרכה להאכל ביתר מכדי אכילת פרס, שהוא השיעור ששיערו לזמן סעודה כמבואר בכ"מ, ואם כן כיצד יש לדייק מדין הקטרה לדין אכילה?

וי"ל דמ"מ אילו הקטרה ואכילה היו מצטרפות, לא היה מועיל אלא כפי שיעור זמן צירוף של אכילה, שאי אפשר לצרף הקטרה לאכילה אלא לפי השיעור המחמיר שיש באכילה [הגם שדרך הקטרה לאט יותר], שכן הכלל בדיני צירוף בדברים ששיעוריהם שונים – לילך אחר השיעור המשותף בין כל המרכיבים [ואין לומר שמתחשבים לפי הרגילות של כל פעולה ופעולה, ויש